

ELHAC HURŞİT EFENDİ

SÜREYYA HAMİ ŞEHİDOĞLU

Mustafa Kemal olayında, özellikle yazgısının bir ulusun yazgısıyla birlikte yürüdüğü dönemlerde bazı ilginç kişiler vardır ki bunları tanımayız, yaşamları hakkında bilgimiz yok denecek kadar azdır. Elhac Hurşit Efendi de bunlardan biridir.

Adalet Bakanlığı arşivinden bulduğumuz bilgiler ilk defa dergimizde yayımlanmaktadır¹. İlginç kişiliğini, olayların akışı içinde gördükten sonra yaşam öyküsüne geçeceğiz.

1919 yılının Temmuz-Ağustos ayları... “Manzara-i Umumiye” de belirtilen acılı günler... Mustafa Kemal görevinden istifa etmiş, kendi deyişi ile sadece bir “ferdi millet”, Erzurum Valisi Münir Bey kişisel nedenlerde ayrılmış, Kadı Hurşit Efendi Vali vekilliğini yürütüyor.

İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal başta olmak üzere bir avuç kahraman arkadaşının tutuklanarak gönderilmesini tel üstüne tel yağdırarak istiyor.

Dahiliye Nazırı Adil Bey: “Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey ve kongre yönetim kurulunu tutuklayarak koruma altında İstanbul’a gönderiniz” emrini verir Erzurum Valisine.

Vali vekili Hurşit Efendi, aynı zamanda hoşsohbet, şakacı bir adamdır. Telgrafı alarak Mustafa Kemal’e gider.

“— Efendim, tutuklanmanız hakkında emir aldım, kolordu da yarım edecek, lütfen zatiâllilerini tevkif etmeme müsaade eder misiniz?

— Tutuklanmama müsaade etmezsem ne olacak?

— Ne olacak, hiçbir şey. Olabada emrî ferman Hazret-i Menchül emrindir. (Buyruk sizindir) der, çıkar giderim” yanıtını verir. Karşılıklı gülüşürler ve Mustafa Kemal “Hakikaten vatansever, anlayışla, Milli Mücadelenin başarısına can ve gönülden bağlı bir saygıdeğer kişi... kendisini çok takdir ettim” der Mazhar Müfit Kansu’ya².

¹ Bu konuda büyük yardımını gördüğüm Adalet Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdür Yardımcısı dostum Yılmaz Turan’a teşekkürlerimi iletirim.

² Mazhar Müfit Kansu, Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber, C. I, S. 88-94; Kâmil Erdaha, Milli Mücadele’de Vilayetler ve Valiler, S. 58-59.

Erdeha'yı izleyelim:

Hurşit Efendi. Mazhar Müfit Beyin de tutuklanması için Sadarettin emir almıştı. Bu emrin bir örneğini çıkararak, aşağıda yazılı tezkere ile birlikte Mazhar Müfit Beye gönderdi.

Erzurum'da Bitlis eski valisi Mazhar Müfit Beyefendiye.

Sureti yukarıya çıkarılmış telgrafa göre İstanbul Hükümeti Sıkıyönetim Harp Divanında yargılanmak ve asılmak arzu buyurulduğu taktirde Dersaadete teşrifleri rica olunur

Vali Vekili
Elhac Hurşit

Mazhar Müfit Bey, bu yazıyı alınca kahkalarla gülmüş ve teşekkür etmek üzere Vali vekilinin ziyaretine gitmişti. Hurşit Efendi, Mazhar Müfit Beyi güler yüzle karşılamış, hal hatır sorduktan sonra, birden ciddileşerek sunları söylemiştir:

— Mazhar Bey, özel konuşmamız bu noktada bitmiş bulunuyor. Tutuklanmanız hakkında Sadrazamlık makamının emri bulunduğunu biliyorsunuz. Bu emri bildiğiniz halde, vilayet makamının huzuruna cesaretle gelmenizi, böylece elinizi kolunuzu sallaya sallaya ve sigarınızı tütüre tütüre karşımda oturmanızı gereksiz sayarım. Bu durumda sizi korumama imkân yoktur. Gösterdiğiniz ihtiyatsızlık ve hatta laubaliliğin cezasını çekmek mecburiyetindediniz. Devlet otoritesine karşı daha saygılı olacağınızı ve halkın, memurların gözü önünde vilayet makamına kadar gelmekten çekineceğinizi tahmin etmiştim. Bu hareketinizle beni ne derece müşkül mevkie sokmuş olduğunuzu tabii takdir edersiniz. Sizi tutuklattırmak zorunda ve görevindeyim.

Bunun üzerine Hurşit Efendi polis müdürünü çağırarak Mazhar Müfit Beyi tutuklamasını emreder. Mazhar Müfit Bey de bir tuzığa düştüğünü sanarak telaşlanmıştır. Polis Müdürü Saffet Bey, bu emri yerine getirmeyeceğini söyleyince biraz ferahlar. Fakat Hurşit Efendinin hıncı artmıştır. Jandarma Kumandanını çağırır ve aynı emri ona tekrarlar. Jandarma Kumandanı Ferit Bey, fena halde kızarak şöyle cevap verir:

— Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları başımızın tacıdır. Onlara kimse dokunamaz. Dokunacak eli koparırız.

Vilayet makamında çok ciddi ve elektrikli bir hava esmektedir. Sınırlar iyice gerilmiştir. O anda Hurşit Efendi bir kahkaha savurur. Polis Müdürü ve Jandarma Kumandanına hitaben:

— Teşekkür ederim çocuklar, sizi bir sınadım. Sizin gibi vatanseverlerden daha başka bir hareket ummazdım zaten. Merak etmeyin, ben de Mustafa Kemal Paşanın valisiyim, der ve Mazhar Müfit Beyin tutuklanması emrine karşılık Sadrazama çektiği telgraftı okur:

“Huzuru Samii Sadaretpenahiye (Sadrazamlık Yüce Makamına),

İradei samiler Bitlis eski valisi olup burada arkadaşları ile vatani hizmetlerde bulunan Mazhar Müfit Beyefendi Hazretlerine tebliği edilmiş ise de adı geçen şimdilik asılmak niyetinde olmadığını ve halen görülecek birçok mühim vatani işleri bulunduğunu beyan buyurmuşlardır.

Gerçi duacınız olan tarafımdan hemen tevkifi esbabına tevessül edilmiş ise de görevli memurlar ve millet, onların yerine duacınızı tevkife kalıştığından, duacınız olan şahsım bu sebeple tehlike içindedir.

Âciz kulunuzun her türlü taarruzdan vikaye ve muhafazası için Mustafa Kemal Paşa Hazretleri nezdinde tavassutta bulunmak üzere Mazhar Müfit Beyefendi Hazretlerine acele olarak rica ve tebligatta bulunulmasını arz ve istiham eylerim.”³

Hurşit Efendinin özgeçmişine gelemim. Mazhar Müfit Kansu:

“Kilisli olan ve Milli Mücadele ruhunun en şuurulu simalarından biri olan Hurşit Efendi...” diyerek Kilisli olduğunu söyler⁴.

Mahmut Goloğlu: “Hurşit Efendi Rize’nin Hemşin ilçesinden olup, İstanbul’da lise Almanca öğretmeni iken Birinci Büyük Millet Meclisinde Rize mebusu olarak bulunan, sonra da İzmir suikastinin tertipçisi olarak asılan Ziya Hurşit’in babası olduğunu söylediler. Ne var ki, bu beyanın doğruluğunu ispatlama imkânı bulamadık” diyor.⁵

Ziya Hurşit Trabzonludur. Kadı Hurşit Efendi ise, Rize’nin Hemşin bucağında 27 Şubat 1861’de doğdu, babası Numanefendizade Hasan Efendidir.⁶

İlk öğrenimini Hemşin bucağında gördükten sonra İstanbul’a giderek Süleymaniye yakınında Çifle-i Selase Medresesinde Fatih dersiamlarından Hafız Şakir Efendiden öğrenim görerek 1889 yılında icazetname aldı, ayrıca Medrese-i Kuzat’ı da bitirdi.⁷ Aynı yıl 18 Şubat günü Çorlu il-

³ Kâmil Erdeha, a.g.e. S. 58-59.

⁴ Mazhar Müfit Kansu, a.g.e. C. I. S. 61.

⁵ Mahmut Goloğlu, Erzurum Kongresi, S. 61.

⁶ Mazhar Müfit Kansu: a.g.e., s. 61.

⁷ Torunu Erzurum Barosu avukatlarından Kadir Numanoğlu yazdığı mektupta: “Hemşin İlçesi Akbucak Köyü 57. hanede kayıtlıdır” diyor.

çesinde Niyabet görevine başlayıp, sırasıyla Bayburt, Sürmene, Zile, Görele niyabetlerinde, Niğde Sancak Niyabetinde, Musul İl Merkez Kadılığında, (31 Mart 1918) Rize Sancağı, 3 Temmuz 1918 Erzurum Merkez Kadılığında bulundu. Eskişehir Temyiz Mahkemesi üyesi iken kaplıcada yıkıldığı sırada sıcağa dayanamayarak ölmüş, Şeyh Edebalı türbesi yanına gömülmüştür. (16 Mart 1924)

Belge

T.C.
Başvekâlet
Kalemi Mahsus Müdürlüğüne
(Özel Kalem'e)

Erzurum 21.1.1340 (1924)

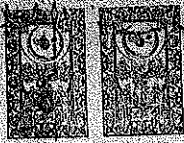
... İnkılabımızın bidayetinden (başlangıcından) beri büyük hizmetlerini Reisicumhurumuz Gazi Paşa Hazretlerinin takdir ettiği vilayet kadısı Hürşit Efendi burada bulunmadığım zaman Van'a tayin edilmiştir.

Avdetimde (dönüşümde) mumâileyhin (kendisinin) ipkası (yerinde bırakılması) hususunda Adliye Vekâletine vukubulan (yaptığım) mükerrer (defalarca) istirhamıma (ricalarıma) muvafık (olumlu) cevap alamadım. Bu zatın fikr-i irticakâr ile malûl (gerici düşüncelerle hasta) mukaddes inkılabımızın aleyhtarlarını teşkil eden zümreye karşı burada ipkası zaruri (bırakması zorunlu) ve lüzumlu olduğunu zat-ı asafalanelerine (siz sayın başbakana) arz ederek istirhamımın tervecine (yerine getirilmesine) müsaade-i namilerini (yüce izinlerini) ehemmiyetle rica ederim efendim.⁸

Erzurum Valisi
Zühtü

Yukarıdaki belge, Arap harfi aslından alınmıştır. Belgenin altında, yazının Adalet Bakanlığı'na, Bakanlıkça da Özlük İşleri Müdürlüğü'ne gönderildiğine ilişkin kayıtlar vardır.

⁸ Ekli belge sorulu-cevaplıdır, çok yer alacağı için çevirip aynen koyamadık.

İADE
Edit.
Kocay
S. 111
1911

کتابخانه و اسناد کتب خطی و چاپی مجلس شورای اسلامی

عنوان	توضیحات
<p>شبه دروغی است که در بعضی کتب آمده است که در سال ۱۰۰۰ هجری قمری در این شهر...</p>	<p>۱- ترجمه و تصحیح از... تصحیح و تصحیح از... تصحیح و تصحیح از... تصحیح و تصحیح از...</p>
<p>۱۳۷۷ هجری قمری در شهر تبریز... اینها یکی از آثار... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری... در سال ۱۰۰۰ هجری قمری...</p>	<p>۲- تاریخ و جغرافیای... ۳- تاریخ و جغرافیای... ۴- تاریخ و جغرافیای... ۵- تاریخ و جغرافیای... ۶- تاریخ و جغرافیای... ۷- تاریخ و جغرافیای... ۸- تاریخ و جغرافیای... ۹- تاریخ و جغرافیای... ۱۰- تاریخ و جغرافیای...</p>

قلمی کاتب
عبدالله زکاتلی
مکتبہ عثمانیہ
کتابخانہ

تاریخ
محلہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

۱۱

۳

مادریک قائم نماز المومنون مودتینم
خبر صلیت صلیت و در استقامت مودت
خانیوم
کلی آثار خدایم
بیاشته درنده بداره انقضا همه
و استقامت مودت
انقضا مودت

اروم
صفت

البرکات

تیمار
صفت

و استقامت مودت

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BAŞVEKÂLET
ALAY MAHSUS MÜDÜRİYETİNE
ADET

ERZURUM
21/1/340

BAŞVEKÂLETİ CELİLİYE

(.....) İnkilâbımızın bidayetinden beri büyük hizmetlerini Reisi Cumhurumuz Gazi Paşa Hazretlerinin'de takdir ettiği vilâyet kadısı Hurşit Efendi burada bulunduğum zaman Van'a tayin edilmiştir.

Aydetimde Tumailehin ibkası hususunda Adliye Vekâletine vuku bulan mükerrer istirhamına muvafık cevap alamadım. Bu zatın fikir'i irticaatkâr ile malûl mukaddes inkilâbımızın alehtarlarını teşkil eden zümreye karşı burada ifası zaruri ve lüzumlu olduğunun zatı asâfânelerine arz ederek istirhamının tervecine müsaadeyi samilerini ehemmiyetle rica ederim efendim.

Erzurum Valisi
Zühtü

1/107

Adliye Vekâleti Celilesine
22/1/340

Evrak Kalemi

Merkez
111 (23.1.40) Umuru Zatiye Müdürlüğüne/23